

ליים — אופוזיציה לא רק לממשלה, אלא לכל מי שטרם החיים במדינה.
לא רק כמות הירידה השנתית, אלא גם איכותה.

בעבר היה זה מובן מאליו ששום ישראלי לא יודה בירידתו. המוני דוברי-העברית בניו-יורק ובלוס-אנג'לס, בברלין ובפאריס, העמידו פנים ששהייתם בחו"ל היא זמנית ומצערות, וכי תוך שנה-שנתיים יתקבצו כולם מחדש במולדת.

בתש"ם השתנה הסיגנון. הלכו ורבו היורדים שלא התביישו עוד בירידתם, אלא שהכריזו בפה מלא ששוב אינם מתכוונים לחזור ארצה, אלא כחיירים המבקרים מישפחות או המתרפקים על אתרים נוסטלגיים. יתר על כן: כל יורד ראה בעצמו חיל-חלוק, המתכוון למשון אחריו קרובים וידידים, אחרי שהסתדר והכשיר את הקרקע.

היתה זאת הקוּת־דם נוראה, שקמה ומתי-מדת, המורה יותר מכל מילחמה. בין התי-פעות החמורות של תש"ם, שאיימו על עתיד המדינה, היתה זאת אחת המפוככות ביותר.

פויטיב ונגיב

ה בריחה הנפוצה ביותר בשנת תש"ם סיפרה על האיש שהחליט לרדת ושטען שיש לו שתי סיבות לכך. הסיבה הראשונה היתה ממשלת הליכוד. אבל הליכוד עומד ליפול, והמערך עומד לחזור לשלטון! אמרו לו חבריו. "זוהי הסיבה השנייה", סיכם האיש. ואכן — אחת התופעות הבולטות של תש"ם היתה שפע סיקרי דעת-הקהל, שכולם כאחד ניבאו ניצחון מוחץ למערך בבחירות הבאות, ושקיעת הליכוד אל מתחת לקו של 20% של ציבור-הבוחרים.

אין זה חיון בלתי-נפרץ במדינה דמוקרטית שממ-שלה, שנבחרה לתקופת-כהונה קצובה, ממשיכה לכהן גם אחרי שמצביה-הרוח הציבורי השתנה, אך אין דוגמות רבות לכך שפרלמנט ממשך לכהן כאשר נעלם כל דמיון בינו ובין הלוקה-הכוחות בציבור, כפי שהוא משתקף בסיקרי-דעת-הקהל. 15 נבחרו ד"ש אינם מייצגים עוד איש. 45 נבחרו הליכוד ושלומציון איבדו יותר ממחצית מימכתם בציבור.

ה כמסאות של דפחות שדיש מחברי-הכנסת — כארבעים כמיספר — תקווים על בלימה.

אך המערך, שהכל ניבאו את שיבתו לשלטון בבחי-רות שתיערכנה במהלך תש"א או בראשית תש"ב, לא הלהיב איש. הטיפוס השכיח ביותר בתש"ם היה האורח המודיע בעת ובעונה אחת כי יצביע בעד המע-רך, וכי אינו מאמין שממשלת המערך תהיה טובה מממשלת הליכוד.

ואכן, הליכוד והמערך דמו זה לזה כמו הנגיב והפויטיב של תמונה. הליכוד לא היה אלא העתק של המערך בצבעים אחרים, קודרים יותר.

בליכוד השמיצו הכל את הכל, הדליפו הכל על הכל, שנאו הכל את הכל, ניסו הכל לרשת את הכל. במערך השמיצו הכל את הכל, הדליפו הכל על הכל, שנאו הכל את הכל, ניסו הכל לרשת את הכל.

לליכוד היה, לפחות, מנהיג מוכר ובלתי-מעורער. נסיונו של עזר וייצמן לערער את מנהיגותו של בגין נכשל, והביא לפרישתו של וייצמן. בצמרת המערך היתה נטושה המילחמה בין שיעמון פרס ויצחק רבין, שהיתה רווייה בשינאה אישית כה עזה, עד כי האפילה על כל מאבק אישי אחר בישראל.

עליותו של יצחק רבין, אישיה-השנה תש"א, לפיסגה חדשה של פופולריות היתה אחת התי-פעות המוזרות ביותר של השנה. לא היה זה הסבר פשוט.

לפני שלוש וחצי שנים התמוטט המערך בבחירות, אח-רי שלוש שנים של כהונת רבין בראשות-הממשלה. הלי-כוד לא עלה לשלטון מפני שהמונים קיבלו את תורתו, אלא מפני שהציבור פשוט מאס בשילטון המערך. אדריי-כל הניצחון של הליכוד, עזר וייצמן, ריכז את מערכת הבחירות שלו כולה בנקודה זו, קבע כסיסמה בילעידת את הקריאה "להחליף את השילטון!"

מאז ראה עשה רבין דבר כריזשנות את תרמיתו הציבורית או כריזתך את כיש-יוני. לזנו, אולם ממרחק של שלוש שנים מעורר כישיון זה עצמו גלים של נוסטלגיה. לא היה אף כישיון אחד של ממשלת-המערך אשר ממשלת-הליכוד לא עתה עקיו פי כמה מונים.

היכהיה הנדומת

ב מה היה עושה-המשיכה של רבין, שהעלה אותו בכל סיקרי דעת-הקהל כמועמד המועדף לראשות-הממשלה, על פני בגין, וייצמן ופרס כאחד? נדמה כי רבין מוגלם בשעה זו את הכמיתה למנהיג שיהיה הגון ורציוני, גם אם לא יהיה מבריק ומדהיב.

כמיהה זו פרצה לראשונה במהלך תש"ם כאשר נפטר לפתע ייגאל אלון. בשנים האחרונות לא עורר אלון שום התלהבות. הוא לא הגיע לראשות-הממשלה, וגם כשרה-החץ לא עורר התפעלות. אך כאשר הלך לעולמו, הרגישו לפתע הכל בחסרונו של אדם מכהו בצמרת המדינה — הגון, אנושי, אמין, רחוק מתכונות, טיפוס שהפך נדיר מאוד בניו-נגל הפוליטי של תש"ם. כמיהה זו הועתקה לרבין, שעבר את אותו כור-ההיתוך כמו אלון — ארץ-ישראל העובדת, בית-הספר כדורי, הפלמ"ח וצה"ל. פופולריותו של רבין לא הבטיחה לו ניצחון על מנגי-

מנהיג דיש ייגאל ידן: טרגדיה אישית וציבורית (קאריקטורה של ליפ)

ממשלתה כעבור שלוש וחצי שנים. כתוצאה מכך קמה ממשלת-הליכוד, שהוכרחה להחזיר את ימית למצריים. מתן תפקיד כה חשוב לאיש כזה, אחרי כל אלה — זוהי תעודת-עניות, שרק מיפגנת-העבודה יכלה למסור אותה לעצמה. איש מראשי מיפגנת-העבודה לא היה ראוי לתואר אישיה-השנה.

המדיום הוא המסר

ה עקרות המוחלטת של שני הגושים הפוליטיים הגדולים במדינה דממה להפליא לעקרונות של שתי המיפלגות הגדולות בארצות-הברית, וגם בכריטיניה ובגר-מניה. דמיון זה היה בולט מדי, מכדי שיהיה מיקרי. היו שהאשימו בכך את הטלוויזיה.

ההתקפות על הטלוויזיה הישראלית, ה"שמאלנית" כבי-כול, היו אף הן אחת התופעות המרכזיות של תש"ם. הן לא פסקו גם אחרי שהטלוויזיה הופקדה בתשל"ט בידי איש הימין הקיצוני, יוסף ("טומי") לפיד. היא הואשמה בהשחתת פני המדינה, בהריסת המוראל הלא-מי, בהבלטת השלילי ובהעלמת החיובי. היתה זאת גישה שיגרתית של מי שטר כושל, המבקש לטבור את הראי המציג את המציאות.

אך היתה לטלוויזיה השפעה הרבה יותר עמוקה, שעדיה לא עמד כימעט איש. היא טבועה במחיתו של מדיום זה.

הטלוויזיה היא מכשיר חזק, אך מוגבל מאוד. כוחה העיקרי הוא בהצגת פניו של אדם, בלשון המיקצוע. זהו מכשיר של קלוז'אפ. לעומת זאת, אין הטלוויזיה מסוגלת כימעט להציג רעיונות מופשטים, ויכוחים מסר-

נוף-המיפלגה, שהוסיף לתמוך בפרס. אך סיפור המאבק הממושך של פרס על חסדי הציבור, סיפורו של אהבה נכונת ורצופת-משברים, התקרבו למשבר נוסף. מבחינה רעיונית ומדינית לא היה כל הכי-דד בין רבין ופרס. לא יכוד היה דחיות הבדל כזה, כי הוויכוח המדיני מת במיפגנת-העבודה לפני שנים, ולא התחדש גם אחרי התבוסה המוחצת של מאי 1977.

המיפלגה כולה קפאה באותו יום, כמו היספיה הגרי-דמת באגדת-הילדים, וכמו שושלת הבורבונים באימרה הצרפתית הנודעת, ראשי המערך. לא למדו דבר ולא שכוו דבר.

הדבר התבטא לא רק בקיפאון הרעיוני, אלא גם בצד המעשי. באופוזיציה היתה מיפלגת-העבודה כוח עלוב, נטול-השראה, חסר אלטרנטיבות ממשיות. מסוכסך בתוך עצמו, חסר כיוון, מנהיגות ומוראל. הוא השתדל להי-שאר בתוך ה"קונסנזוס הלאומי" של מנחם בגין, רקד ברוב העניינים לפני חלילו של הליכוד ואף של הימין הקיצוני ביותר, ולא היה מסוגל אף להעלות מנהיגות חדשה מן השורה השנייה.

כל המחדלים האלה של מיפגנת-העבודה באופוזיציה באו לריו ביטוי סימלי עזיון כאשר נבחר ישראל גלילי כראש הוועדה לניסוח מצע מיפגנת-העבודה.

קשה היה להעלות על הדעת מעשה סימלי יותר. היה זה ישראל גלילי אשר ניסח את מצע מיפגנת-העבור-דה לבחירות של 1973 — מצע שנתן דחיפה אחרונה לגשיא אנוור אל-סאדאת, לפי עדותו, לפתוח במילחמת יום-הכיפורים. באותו מצע הוחלט על הקמת העיר ימית. מילחמת יום-הכיפורים הנחיתה את מכת-המוות על שיל-טון מיפגנת-העבודה, ופתחה בתהליך שהביא לנפילת